

Асоціація психологів

вищої школи України

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

22 квітня 2024 року

2024

АСОЦІАЦІЯ ПСИХОЛОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

**ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

*(Матеріали IV Всеукраїнського круглого столу
22 квітня 2024 року)*

**Полтава
2024**

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
ПРОГРАМА ІV ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ	9
МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ	14
Бойчук О. С. Особливості роботи психолога у структурі університету	14
Москальова А. С., Москальов М. В. Психологічна підтримка особистості науково-педагогічних працівників у кризових умовах сьогодення	17
Папіна М. О., Мусаковська О. М. Психоедукція у студентській спільноті шляхом проведення групових занять	22
Складановська М. Г. Психологічні чинники якості вищої освіти у воєнний та повоєнний час	25
Спіріна І. Д. Формування кіберраддикції у підлітків з ознаками акцентуації особистості (презентація)	30
Плаксієнко І. Л. Про результати конкурсу студентських творчих робіт з нагоди Всесвітнього дня здоров'я	37
СТУДЕНТИ – СТУДЕНТАМ. ФОТОГАЛЕРЕЯ	44
МАТЕРІАЛИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УЧАСНИКІВ КРУГЛОГО СТОЛУ	50
Біла В. В., Лазаренко В. І. Надання професійних послуг підліткам в умовах психологічної служби ЗВО	50
Варакута М. Л., Джиг А. А. Психологічна ціна війни: дослідження впливу на цінності та психічне здоров'я молоді	55
Варакута М. Л., Маркіяненко М. Є. Психологічні трансформації особистості в контексті онлайн-інтеракції	62
Варакута М. Л., Пукас А. Онлайн-навчання і умовах кризи: стрес і адаптація української молоді	69
Галела А. Ю., Десятник А. Б., Семанишин Р. І. Соціально-психологічне дослідження професійної реалізації менеджера	75
Голошivecь А. С., Іванюк В. Б., Павловський Т. А. Професійна рефлексія майбутніх психологів: план і програма дослідження	80
Голошivecь І. О., Топольський С. О., Фільварочний І. В. Психологічне дослідження особливостей розвитку інформаційної готовності майбутніх психологів	85
Кобилецький О. І., Федорченко Д. М., Антонюк Ю. О. Психологічна структура професійної компетентності майбутніх фахівців	90
Кольчик К. О. Самоорганізація як важлива складова професійної ефективності майбутніх психологів	95
Колісник Л. О. Особливості прояву тривоги та депресії у студентів ЗВО соціально-гуманітарних, природничих та технічних спеціальностей	98
Корсунська В. В. Проблемні ситуації в освітньому середовищі та їх вплив на комунікацію	103
Лазаренко В. І. Практична підготовка здобувачів вищої освіти спеціальності «Психологія» на базі психологічної служби	108
Логвись О. Я. Про міжособистісну комунікацію та психологічну	

психологів, і проєкт «Майбутнє у твоїх руках: обирай свідомо, живи гідно» є прикладом того, що в умовах психологічної служби закладу вищої освіти може здійснюватись профорієнтаційна діяльність для старшокласників.

Список використаних джерел

1. Мирошніченко Н. О. Соціально-педагогічна профорієнтація молоді з інвалідністю в умовах реабілітаційного закладу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. Вип. 23. С. 62–68.
2. Психологічна служба: підручник / Наук. ред. В. Г. Панок. Київ: Ніка-Центр, 2016. 362 с.

УДК 159.9:37.01

Варакута М. Л.

*викладач кафедри психології ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»,
Дніпро, Україна
аспірантка Класичного приватного
університету
Запоріжжя, Україна*

Джиг А. А.

*здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»
Дніпро, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНА ЦІНА ВІЙНИ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НА ЦІННОСТІ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Сучасна студентська молодь переживає період значних трансформацій, які безпосередньо впливають на формування їхньої ціннісної системи та світогляду. Важливість дослідження цих процесів визначається тим, що віковий період студентства вважається ключовим у формуванні особистісних орієнтирів та смисложиттєвої сфери. У контексті сучасної реальності, зокрема в умовах воєнного конфлікту, молодь стикається з істотними викликами та травмуючими впливами, що відображаються на їхній ціннісній орієнтації та життєвих поглядах.

В умовах війни молодь зазнає значних психологічних травм як через безпосередню участь у конфлікті, так і через споживання медійного контенту, що містить військові події та страждання. Ці впливи негативно впливають на процес формування їхньої ціннісної сфери та світогляду. Отже, ретельне дослідження цього явища стає надзвичайно важливим для зрозуміння особливостей та потреб сучасної молоді.

Аналіз наукової літератури дозволив нам виявити основні орієнтації, що визначають спрямованість осмисленого життя. Це результат складних соціально-психологічних утворень, зумовлених взаємовідносинами між людьми, орієнтаційними детермінантами з межами самореалізації та постановкою життєвих цілей відповідно до певних ціннісних систем, що виражені в життєвих планах і стратегіях.

Безумовно, внутрішні орієнтири, за якими керується молодь, визначають не лише їхнє власне майбутнє, але й майбутнє суспільства в цілому. Тому аналіз ціннісних орієнтацій студентської молоді є вельми важливим, оскільки майбутнє суспільства залежить від фундаменту цінностей, що закладаються молодими людьми. Крім того, це пов'язано з захистом психічного, духовного та фізичного здоров'я нашого майбутнього покоління.

У ситуації демографічної кризи особливо важливим є державне піклування про молоде покоління та їхній психічний та психологічний добробут. Тому актуальність дослідження сфери психічного здоров'я у молодого покоління українського народу є важливою та виправданою.

Аналіз наукової літератури відображає різні аспекти проблеми життєвих цінностей студентської молоді як в українських, так і в зарубіжних дослідженнях. Основні характеристики цінностей та проблема їхнього значення в житті людини висвітлені у роботах таких вчених, як Т. Титаренко, М. Боришевський, О. Злобіна, О. Столярчук, а також питання ціннісних орієнтацій студентської молоді з'ясовані в дослідженнях Н. Панчука, В. Гриньової, Г. Рудь, В. Панок.

Зрозуміло, що в періоди збройних конфліктів та гібридних війн, процес соціалізації молоді потерпає від істотних деформацій: змінюються ціннісні орієнтації, трансформується ієрархія цінностей, відкидаються наявні норми та моральні принципи, унаслідок чого відбувається ураження індивідуальної свідомості молодої людини, зміна її поглядів, думок, відносин, мотивів, стереотипів і поведінки в дуже короткий час та під зовнішніми агресивними впливами, на чому постійно наголошують сучасні українські та зарубіжні дослідники [7].

Деякі дослідники стверджують, що сучасне молоде покоління є маргіналізованим та нездатним за короткий проміжок часу засвоїти цінності «старого» світу і визнати цінності «нового» світу. Сучасна соціально-економічна ситуація вимагає високого рівня професійної адаптивності, а також професійної компетентності. Це означає, що студенти в умовах ринкової економіки повинні виявляти якості зрілого члена суспільства. Однак психологічно вони демонструють інфантильність, несамостійність у прийнятті рішень, розгубленість, беспорядність, самовпевненість, знижену критичність у ставленні до себе, підвищену потребу в опіці з боку інших та різноманітні компенсаторні реакції [6]. Ці ознаки поведінки часто спостерігаються серед молоді.

У своїй теорії про базові людські цінності Ш. Шварц визначає цінності як транситуативні цілі, які виконують роль спрямовуючих принципів, якими керується особа або соціальна група. У ході проведеного кроскультурного аналізу у понад сорока суспільствах, Шварц виділив десять різних типів цінностей, кожна з яких характеризувалася своєю мотиваційною метою. Це були такі цінності як гедонізм, стимуляція, самостійність, універсалізм, доброта, традиція, конформізм, безпека, влада та досягнення [11].

У своїх роботах М. Рокич визначив список із вісімнадцяти термінальних цінностей, які відображають бажані блага та цілі, що люди прагнуть досягти в житті. Ці цінності можуть значно варіюватися в різних соціумах та культурах, а також змінюватися протягом життя. Крім того, М. Рокич виділив вісімнадцять

інструментальних цінностей, що визначають бажані поведінкові алгоритми та засоби досягнення термінальних цінностей. Інструментальні цінності є більш сталими і важче піддаються змінам протягом життя. До термінальних цінностей М. Рокич відносив такі, як справжня дружба, зріле кохання, самоповага, щастя, внутрішня гармонія, рівність, свобода, задоволення, суспільне визнання, мудрість, порятунок душі, міцна сім'я, національна безпека, відчуття досягнення, світ краси та можливість ним насолоджуватися, мир у світі, комфортне, цікаве життя, що захоплює. До інструментальних цінностей він включав життєрадісність, амбіції, кохання, охайність, самоконтроль, продуктивність, мужність, вихованість, чесність, розвинену уяву, незалежність, розум, відкритість та здатність приймати думку інших, логіку, раціоналізм, слухняність, готовність допомагати, відповідальність та вміння прощати.

Окрім Ш. Шварца, класифікацією та структуризацією цінностей та ціннісних орієнтацій займався американський психолог з польським корінням М. Рокич. У 1973 році, він опублікував результати своїх наукових пошуків, результатом яких стає побудова моделі термінальних та інструментальних цінностей. Він визначає цінності як переконання, що певні дії чи кінцеві блага, є більш привабливими з погляду особистості чи то соціуму у порівнянні з іншими діями, чи благами [8].

У дослідженнях Н. Панчук зазначається, що життєві орієнтації формуються залежно від цінності, яку індивід надає певним видам діяльності, та від значення, яке ці цінності набувають у підсвідомості людини [9].

Відомий сучасний учений Я. Грицак так трактує значення поняття «цінності»: «Цінності можна визначати по-різному. Якщо ви хочете знати, що є вашими цінностями, спитайте себе, заради чого ви готові не поспати одну або дві ночі, віддати частину своєї стипендії чи зарплати, при потребі, пожертвувати своїм здоров'ям і навіть своїм життям». І тут же кілька важливих уточнень від дослідника: «цінності можуть бути не тільки позитивними, але й негативними»; «цінності не є інтересами» [5; 2].

Соціальні очікування особистості є частиною структури ціннісних орієнтацій особистості, а отже, також пов'язані з життєвими орієнтаціями. Соціальні очікування – це суб'єктивні орієнтації членів суспільства щодо перебігу можливих подій, які забезпечують готовність індивідів до цих подій. Соціальні очікування зазвичай визначають як взаємозв'язок між соціальною системою та діяльністю індивідів, які є її елементами [10].

Зіткнувшись з досвідом війни, сучасна молодь відчуває цілу низку емоцій, таких як страх, гнів, безпорадність, безнадія і розгубленість. Слід зазначити, що ці реакції є нормальними. Психологи відзначають, що у воєнний час «радість сприймалася як щось заборонене», але зараз цей стереотип втрачає свою силу і люди починають відчувати радість.

Немає правильної чи неправильної відповіді на емоції, особливо за таких обставин. Хочеш плакати – плач, хочеш сміятися – смійся [4]. Під час війни молоді люди стикаються з двома типами травматичних подій: несподіваними травматичними подіями та хронічними шкідливими подіями, які призводять до неефективних стратегій подолання. Як наслідок, 1) тривожні розлади; 2) посттравматичний стресовий розлад (ПТСР); 3) депресія; 4) дисоціативні розлади; 5) поведінкові розлади та підвищена схильність до вживання алкоголю і наркотиків [3].

Разом з тим, у сьогоденні реаліях практикуючі психологи та соціальні працівники набувають нового досвіду щодо основних завдань психологічних служб в умовах надзвичайних ситуацій в країні захист і зміцнення психологічного та соціального здоров'я в освітньому процесі та забезпечення психологічної безпеки на відстані. Якщо «ключовим словом» психологічного здоров'я є «адаптація», то ключовою характеристикою психологічно здорової молоді є її здатність до саморегуляції, що дає їй можливість адекватно пристосовуватися до позитивних і негативних обставин [3].

Слід наголосити, що негативний вплив війни на психічне здоров'я продовжуватиме впливати на систему охорони здоров'я та створювати додатковий тягар [1]:

- психічні розлади негативно впливають на поширеність серцево-судинних захворювань, діабету, артриту, астми та раку;
- психічні розлади погіршують перебіг хронічних захворювань і підвищують смертність від раку;
- понад 50 відсотків людей з психічними розладами (в чотири рази більше, ніж у загальній популяції) також мають розлади сну, що часто призводить до респіраторних захворювань;
- люди з психічними розладами частіше курять, мають труднощі з відмовою від куріння і в середньому викурюють більше сигарет;
- загалом психічні розлади знижують частоту візитів до лікаря, інтерес до свого здоров'я та регулярних обстежень, що затримує діагностику захворювання та перешкоджає успішному лікуванню;
- депресія збільшує ризик смерті від раку на 50%, а ризик смерті від серцево-судинних захворювань – на 67%;
- гіпертонія, стенокардія, тахікардія, інші серцеві захворювання, виразка шлунку, гастрит та артрит є поширеними серед людей з ПТСР. Крім того, ПТСР часто призводить до ризикованої поведінки, що призводить до зловживання алкоголем і наркотиками, а також до деструктивної поведінки та пов'язаних з нею наслідків;
- у разі тяжкої травми деякі ризики можуть проявлятися на 10-15 років раніше, ніж у середньому по популяції.

Війна в Україні суттєво впливає на ціннісні орієнтації та психічне здоров'я молоді. Травматичні події, пов'язані з війною, призводять до значних змін у цінностях та світогляді молодих людей. Дослідження ціннісних орієнтацій української молоді є важливим для глибшого розуміння їхніх потреб та проблем, особливо в контексті війни.

Отже, військові дії негативно впливають на психічне здоров'я молоді, викликаючи такі розлади, як тривога, депресія, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та інші психічні порушення. Для підтримки молоді в умовах війни необхідно забезпечити доступ до психологічної допомоги, збільшити

доступність психологічних послуг для молоді. Також важливо проводити просвітницькі кампанії щодо значення та збереження психічного здоров'я. Створити спеціалізовані програми підтримки для молоді, яка постраждала від війни.

Важливо підкреслити, що українська молодь є стійкою та здатною подолати труднощі, з якими стикається. За умови належної підтримки вона зможе зберегти своє психічне здоров'я та сприяти побудові кращого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Н. М. Психологічні прояви тривожності у студентів під час військової агресії. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*: зб. матеріалів 35 Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 31 травня 2022 р. Переяслав, 2022. Вип. 35. С.113–117.

2. Безлюдна Н. Формування національно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів в умовах воєнного стану. / Зб. наук. праць «Проблеми підготовки сучасного вчителя». Вип. 1(27), 2023 DOI: [https://doi.org/10.31499/2307-4914.1\(27\).2023.278727](https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(27).2023.278727).

3. Бохонкова Ю., Пліско В. Якість життя і психічне здоров'я особистості. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві*. збірник тез II Всеукр. наук.-практ. конф. упор. Н. М. Бамбурак. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 59–63.

4. Вплив війни на психічне здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vplivvijni-na-psihichne-zdorovya-kolosalnij-viktor-lyashko> (дата звернення 17.03.2024).

5. Грицак Я. Курс «Вибрані питання європейської історії» Лекція. Цінності. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/841/8_Values_lectio.pdf?sequence=23&isAllowed=y.

6. Євдокімова О. Соціально-психологічні особливості студентського віку та їх урахування в системі психологічного супроводу. *Наука і освіта*. 2009. № 1/2. С. 52–57.

7. Каретна О. О. Політична активність молоді як умова соціально-політичних трансформацій в Україні [Електронний ресурс] / О. О. Каретна // *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. пр. / відп. за вип. Л. І. Кормич: Нац. ун-т «Одеська юридична академія»: Південноукр. центр гендерних проблем, 2012. Вип.44. С.254–265. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/App/2012_44/Keret_na.pdf.

8. Неприцька Т. І. Формування ціннісних орієнтацій в суспільстві в умовах війни: реалії України URL: <https://jpv.s.donnu.edu.ua/index.php/pl/article/view/12636>.

9. Panchuk N. P. Valuable orientations as an indicator of student socialization in the process of professional training. *Problems of Modern Psychology*. 2017. Vol.: 38. Kamianets-Podilskyi: Aksioma. P. 314–324.

10. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. №5. С. 8–13.

11. Schwartz S. H., & Sagiv L. Identifying culture-specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross – Cultural Psychology*, No. 26, 1995. pp. 92–116.

УДК 159.9:316.4:316.6:37.048

Варакута М. Л.

*викладач кафедри психології ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»,
Дніпро, Україна
аспірантка Класичного приватного
університету
Запоріжжя, Україна*

Маркіяненко М. Є.

*здобувачка бакалаврського ступеню
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»,
Дніпро, Україна*

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ОНЛАЙН-ІНТЕРАКЦІЙ

Актуальність. Сучасний світ динамічно розвивається, і однією з ключових його характеристик є стрімке зростання ролі онлайн-спілкування. Проблематика психологічного аспекту комунікації в віртуальних середовищах активно розглядається як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, роль соціальних мереж у конструкції сучасного суспільства висвітлюється в працях О. Терешкуна [11]); у роботах О. Белинська і В. Фріндте [8] описується специфіка вираження характеристик цифрового комунікативного простору; використання Інтернету як каналу комунікації й інструменту соціального впливу було досліджено М. Сидоровим; питанням розвитку інтелекту особистості в умовах цифрової освіти займалися О. Спірін і